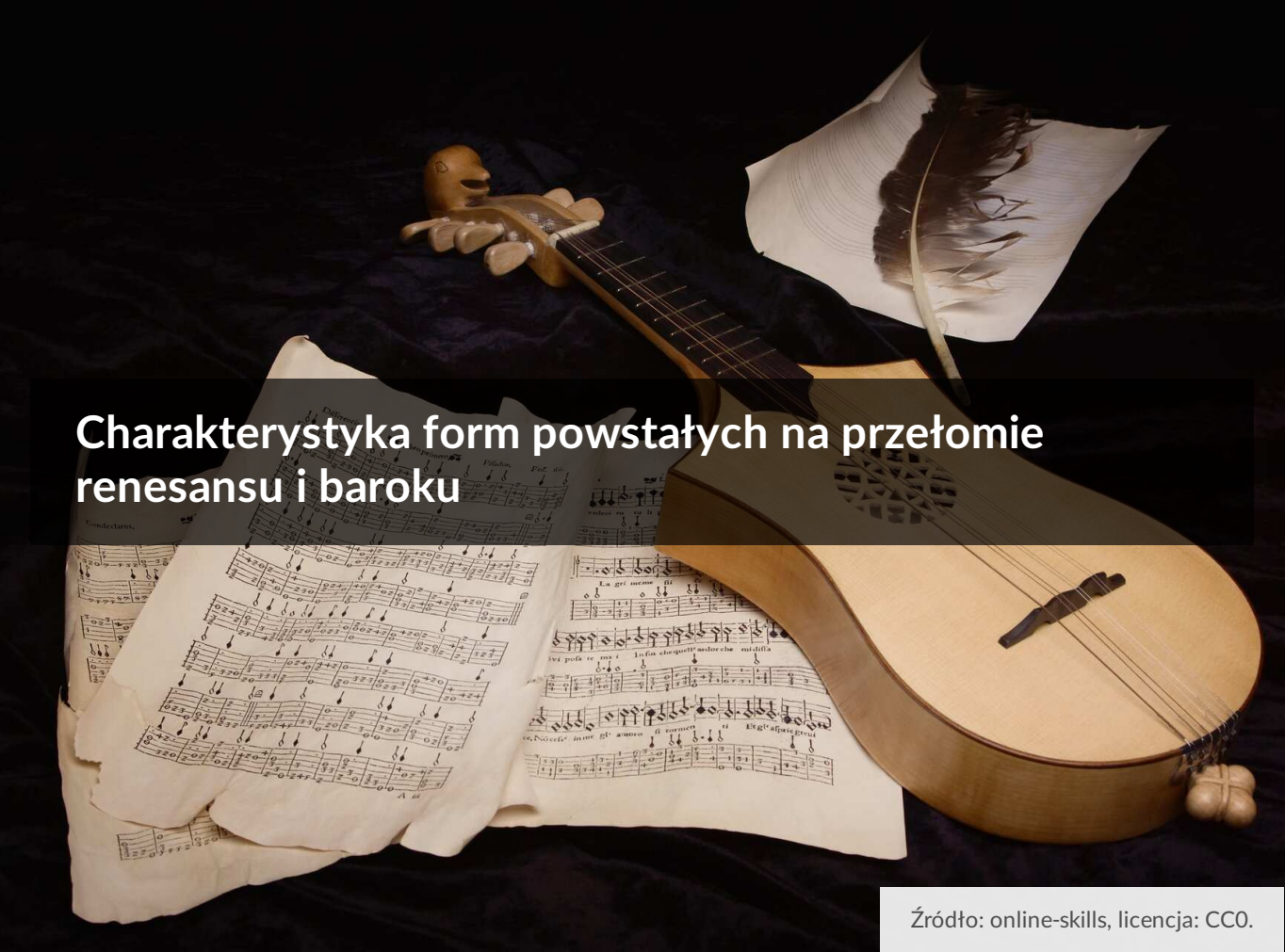

Charakterystyka form powstałych na przełomie renesansu i baroku

- Charakterystyka form powstałych na przełomie renesansu i baroku

Charakterystyka form powstałych na przełomie renesansu i baroku

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

Ważne daty

1501 – powstanie pierwszej drukarni nut w Wenecji.

1515 – powstanie pierwszej drukarni nut w Polsce.

Scenariusz dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autora:	Marcin Łukasiewicz
Przedmiot:	Historia Muzyki
Temat zajęć:	Charakterystyka form powstałych na przełomie renesansu i baroku
Grupa docelowa:	III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony
Ogólny cel kształcenia:	Przedstawienie form muzycznych powstałych na przełomie renesansu i baroku.

Plik o rozmiarze 144.28 KB w języku polskim

I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.

4. Renesans. Uczeń:

- 2) wymienia formy muzyki wokalne i instrumentalnej;
- 7) zna pojęcia: tabulatura, polifonia wokalna, a cappella, polichóralność, imitacja, kapela.

5. Barok. Uczeń:

- 1) charakteryzuje muzykę barokową w kontekście estetyki epoki, uwzględniając:
 - c) szczyt rozwoju polifonii związany z twórczością Jana Sebastiana Bacha,
 - e) concerto – powszechne muzykowanie i związane z nim formy (concerto grosso, muzyka plenerowa);
- 3) wymienia i klasyfikuje barokowe instrumenty muzyczne (klawesyn, organy, skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas, obój, waltornia, fortepian, flet poprzeczny);
- 4) wymienia i charakteryzuje twórczość kompozytorów (Claudio Monteverdi, Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Haendel, Antonio Vivaldi, Arcangelo Corelli, klawesyniści francuscy: Jean Philippe Rameau, François Couperin);

II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Uczeń:

- 3. zna konteksty kulturowe i naukowe powstawania muzyki.

III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Uczeń:

- 3. interpretuje i odczytuje w kontekście dokonań epoki wybrane dzieła muzyczne.

Nauczysz się

- określać funkcje muzyki instrumentalnej;
- wymieniać gatunki i formy muzyki instrumentalnej renesansu;
- rozpoznawać i opisywać cechy gatunków i form instrumentalnych;
- ogólnych zasad zapisu tabulaturowego i rozpoznawania tego zapisu na ilustracjach;
- wyjaśniać pojęcia fugi i wskazywać jej najważniejsze cechy;
- wymieniać instrumenty, na które szczególnie chętnie pisali kompozytorzy baroku, wskazując ich rodzaje i różnice;
- rozpoznawać utwory renesansowe i barokowe z określeniem formy.

Przełom renesansu i baroku w muzyce

Renesans oraz barok to wyjątkowe epoki w dziejach muzyki. Obie przyniosły olbrzymią ilość zmian, zupełnie nowe instrumenty i idee harmoniczne, a także inne niż wcześniej

rozwiązania. Początek renesansu (czyli I połowa XV wieku) był dla muzyki wręcz rewolucyjny – ponieważ nowa epoka zakładała skupienie się na człowieku oraz otaczającym go świecie, to zaowocowało to uznaniem muzyki za sztukę. Podczas renesansu powstała mocna zależność teorii i praktyki muzycznej. W czasie średniowiecza praktyka była zależna od teorii; na skutek wielu zmian to praktyka zdobyła rolę wiodącą, natomiast teoria miała stać się jej odzwierciedleniem.

Trudno ściśle określić datę rozpoczęcia renesansu. Jeszcze trudniejsze jest wskazanie granic czasowych baroku. Powodem jest współistnienie tendencji zachowawczych (próbujących powstrzymać nowe idee) i postępowych, tworzących zupełnie nowe rozwiązania. Okres przejściowy renesansu oraz baroku charakteryzuje się pewnego ścieraniem ogromnej ilości tendencji, które bardzo różniły się w zależności od państwa, ośrodka czy konkretnego kompozytora.

Renesans - Charakterystyka epoki oraz formy muzyki religijnej

Pomnik kompozytora Giovanniego Pierluigiego da Palestriny, online-skills, CC BY 3.0

Rzeczywistość muzyki w epoce renesansu nie mogłaby istnieć, gdyby nie zmiany i wynalazki. Wynaleziony w połowie XV wieku przez Jana Gutenberga druk szybko zwrócił uwagę kompozytorów. W 1501 roku w Wenecji pierwsze utwory były drukowane za pomocą ruchomych czcionek. To dzięki temu wynalazkowi możliwe stały się o wiele bardziej nasilone wzajemne kontakty kompozytorów, a także ogromny wzrost repertuaru

muzycznego wielu grup muzycznych. Co ciekawe, w Polsce pierwsze nuty były drukowane już w 1515 roku, co spowodowało powstanie pierwszych wydawnictw muzycznych.

Chociaż podczas renesansu nadal dominowała muzyka wokalna, to jednak formy czysto instrumentalne zyskiwały na znaczeniu podczas trwania epoki. Wpływ na to zjawisko miały prace teoretyczne, które skupiały się wokół tonalności utworów. Inną kwestią była ciągła praca nad tworzeniem i udoskonalaniem instrumentów muzycznych.

Formy muzyki religijnej

Dwoma najważniejszymi formami polifonicznej muzyki wokalnej w renesansie były motet oraz msza. Oprócz nich należy pamiętać o kanonie – był on stosowany jako technika w obu wymienionych formach, ale także samodzielnie.

Motet podczas renesansu był utworem [a cappella](#). Jego treść odnosiła się do tekstów religijnych: najczęściej hymnów, psalmów czy pieśni maryjnych. Z uwagi na popularność tej formy nie da się wskazać jednej, określonej postaci – zdecydowana większość kompozytorów w renesansie tworzyła motety, co przełożyło się na bardzo duże zróżnicowanie. Najbardziej typowy motet z okresu renesansu ma dwie części i jest dwu-, trzy- lub czterogłosowy. Często spotykane jest również zastosowanie [cantus firmus](#) oraz techniki [nota contra notam](#). Najważniejsi kompozytorzy motetów to Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525–1594) oraz Orlando di Lasso (1532–1594).

Nagranie dostępne na portalu epodreczniki.pl

Giovanni Pierluigi da Palestrina, „motet Viri Galilaei”, online-skills, CC BY 3.0

Giovanni Pierluigi da Palestrina, „motet Viri Galilaei”, online-skills, CC BY 3.0

Utwór muzyczny: motet Viri Galilaei, autorstwa Giovanni Pierluigi da Palestriny.
Kompozycja posiada umiarkowane tempo. Cechuje się hymnicznym charakterem.

Msza w okresie renesansu przeżyła swój rozkwit, gdyż była formą bardzo popularną. Najczęściej była utworem czterogłosowym o zmiennej liczbie części: stosowano zarówno [ordinarium missae](#), jak i tzw. mszę krótką ([missa brevis](#)), w której opracowywane muzycznie były tylko niektóre części (najczęściej Kyrie oraz Gloria). Podział mszy z uwagi na techniki to:

- msza oparta na cantus firmus (często opierano się o chorał gregoriański oraz pieśni religijne),
- msza parodiowana (tzw. missa parodia; nie oznacza to parodii w obecnym rozumieniu tego słowa, a bardziej technikę wariacyjną. Korzystano z kompozycji własnych lub innych kompozytorów, które po zmianach tworzyły zupełnie nowy utwór),
- msza przeimitowana (korzystająca z techniki przeimitowanej).

Kanon może oznaczać technikę lub samodzielną formę. Jest to również o tyle istotne, iż w renesansie termin fuga oznaczał stosowanie imitacji ścisłej, czyli technikę kanonu; od baroku to samo słowo było stosowane do określenia formy polifonicznej o pewnych cechach. Sama budowa kanonu polega na imitowaniu – powtarzaniu melodii w sposób ścisły przy przesunięciu o jednostkę czasową, która dzięki temu jest równocześnie własnym kontrapunktem.

Kanon trzygłosowy, wikimedia.org, Domena publiczna

Renesans - instrumenty muzyczne i pierwsze formy instrumentalne

Głos przez długi czas był uznawany za najdoskonalszy instrument muzyczny; to powodowało, iż powstające utwory były czysto wokalne lub wokально-instrumentalne (czasem instrumenty towarzyszyły śpiewowi). Dopiero XVI wiek przyniósł zainteresowanie muzyką instrumentalną, czego ukoronowaniem był barok. Wiele kompozycji barokowych nie mogłoby jednak powstać, gdyby nie rozpoczęty już podczas renesansu proces rozwoju instrumentarium. Ponieważ w epoce odrodzenia nie było orkiestr, to skład kapel był mocno zmienny; powodowało to pewną dowolność oraz zróżnicowanie w ilości wykonawców. Najpopularniejsze były instrumenty dęte drewniane oraz blaszane; z czasem zainteresowanie skierowało się także ku instrumentom smyczkowym, a także ku instrumentom, które mogły wykonywać akordy - wśród nich należy wyróżnić przede wszystkim lutnię oraz organy. Lutnia jako instrument pozwoliła na rozwój pewnego rodzaju wirtuozostwa; także udoskonalenie organów sprawiło, iż stały się one bardzo popularne.

Zapis muzyki instrumentalnej korzystał z nowego rodzaju notacji – **tabulatury**. Polegał on na uproszczonej formie zapisu dźwięków – za pomocą liter lub cyfr. Najpopularniejsze były tworzone na lutnie i organy, w Hiszpanii także na gitary i **vihuele**; tabulatury nie miały stałego modelu, co powodowało ich zróżnicowanie w zależności od ośrodka.

Początkowo muzyka instrumentalna bazowała na transkrypcjach utworów wokalnych, z czasem jednak powstały samodzielne formy instrumentalne. Wśród tych ostatnich należy wyróżnić tańce (z czasem wykształciły one formę suity), preludia i toccaty (wirtuozowskie utwory, najczęściej na organy). Ważnymi formami był też **ricercar**, który jest określany jako przejściowe ogniwo między renesansowym kanonem, a barokową fugą oraz canzona, która pozwoliła na powstanie formy sonaty.

Tabulatura, wikimedia.org, Domena publiczna

Barok - charakterystyka epoki oraz formy wokально-instrumentalne

W obecnych czasach barok postrzega się jako epokę wyjątkowo kreatywną i artystycznie interesującą, ponieważ to najdłuższy okres w sztuce nowożytnej, to można wskazać sporą ilość jego zasad oraz wyjątkowe znaczenie dla nurtów późniejszych. Co ciekawe, początkowo sama nazwa barok miała negatywne znaczenie – słowo barocco pochodzi z języka portugalskiego i oznacza zdeformowaną perłę. Był to wyraz niechęci do epoki spowodowany przekonaniem o doskonałości renesansu oraz wspaniałości nawiązań do antyku.

W kontekście najważniejszych zdobyczy baroku, najbardziej istotne to:

-
- 5
- 10
- 14
- 19
- Da Capo

Formy wokarno-instrumentalne

Opera powstała pod koniec XVI wieku we Florencji, gdzie działała grupa kompozytorów, muzyków oraz uczonych, których dziś nazywa się Cameratą florencką. Ich działalność skupiła się na stworzeniu nowej formy, która miała nawiązywać do antycznej tragedii greckiej. Szerokie stosowanie monodii pozwoliło na stworzenie formy, w której główną rolę grają głosy ludzkie z towarzyszeniem akompaniamentu; stanowiła ona połączenie muzyki oraz dramatu. W pewnym momencie rozwoju powstało rozróżnienie partii wokalnych na arie (mające zachwycać kunsztem struktury muzycznej) i recytatywy (mające przedstawiać akcję dramatyczną).

Kantata jest jedną z najbardziej zróżnicowanych form; ma mniejsze rozmiary, niż opera czy oratorium. Kantaty można dzielić z uwagi na różne kryteria: język (najczęściej łaciński i włoski, ale też francuski czy angielski), treść (religijna bądź świecka), gatunek literacki (dramat, liryka bądź epika), obsadę wokalną (solowa bądź z towarzyszeniem chóru) i właściwości formalne.

Oratorium to utwór o tematyce religijnej, który nie należy do form liturgicznych. Zawiera część elementów opery (takich jak arie i recytatywy), jednak obie te formy dzieli sporo różnic. Wśród nich można wyróżnić treść (świecką dla opery, religijną w oratorium), epickość teatorium (akcja jest opowiadana, a w konsekwencji statyczna - nie zawiera ruchu scenicznego, a także atrybutów scenicznych) oraz dominującą rolę chóru. Jako forma oratorium najczęściej składa się z dwóch lub trzech części głównych; każda z nich może być dzielona wewnętrznie na poszczególne elementy (np. chóry czy fragmenty instrumentalne). Najbardziej znane oratoria tworzył Georg Friedrich Haendel (1685-1759).

[Nagranie dostępne na portalu epodreczniki.pl](#)

Georg Friedrich Haendel - chór Alleluja z oratorium Mesjasz, online-skills, CC BY 3.0

Georg Friedrich Haendel - chór Alleluja z oratorium Mesjasz, online-skills, CC BY 3.0

Utwór muzyczny: Georg Friedrich Haendel - chór Alleluja z oratorium Mesjasz. Kompozycja posiada szybkie tempo. Cechuje się żywiołowym charakterem.

Balthasar Denner, portret Georg Friedrich Haendel, 1733 r., lokalizacja nieznana, wikimedia.org, Domena publiczna

Barok - formy instrumentalne

Ambicje oraz prace kompozytorów w połączeniu z teoretykami muzyki wymusiły na instrumentarium barokowym wiele zmian. Instrumenty wykazujące niedostatki techniczne mogły albo zostać udoskonalone, albo wyparte przez doskonalsze konstrukcje. Przykładowo flety i fagoty (a później także obój) stały się popularne pośród instrumentów dętych drewnianych, jednak bardzo wiele innych instrumentów z tej grupy przestało być używanych.

Znaczenie basso continuo dla muzyki baroku spowodowało, iż pozycja instrumentów mogących realizować tą technikę mocno wzrosła bądź została umocniona; wśród nich należy wyróżnić organy, klawesyn oraz lutnię, a w XVIII wieku także fortepian.

Najważniejsze instrumentalne formy cykliczne baroku to koncert solowy, concerto grosso, suita oraz sonata.

Concerto grosso to typ koncertu barokowego, który zawiera swoiste współzawodnictwo dwóch grup: *concertino* (instrumenty solowe) oraz *grosso* (orkiestry). W pierwszej grupie znajdowały się najczęściej I i II skrzypce oraz wiolonczela i klawesyn; do drugiej należała mała orkiestra smyczkowa, z czasem dołączono do niej instrumenty dęte.

Suita jest formą, która jest nazywana *muzyczną wizytówką* baroku. Jej podstawowy schemat obejmował cztery tańce o różnym pochodzeniu: niemieckim (allemande), francuskim (courante), hiszpański (sarabande) oraz angielskim (gigue). Suity były przeznaczone głównie na instrumenty klawiszowe.

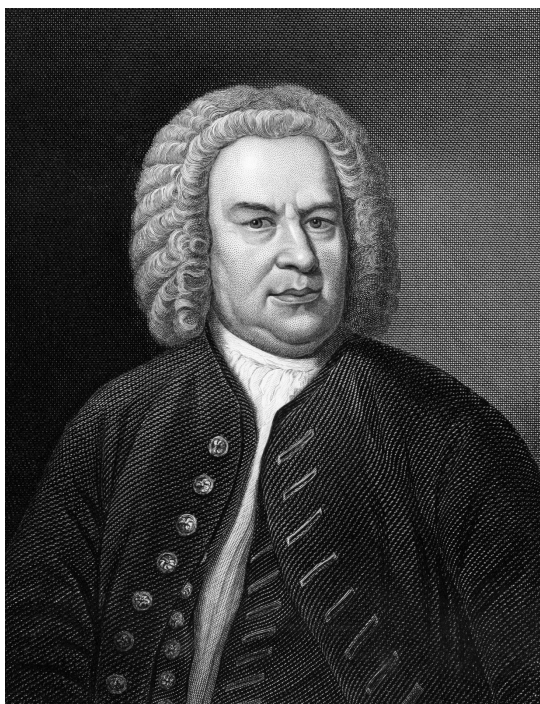
Sonata wywodzi się od renesansowej canzony i rozwinęła się w XVII wieku. Ze względu na obsadę rozróżniano sonatę triową (na dwa instrumenty solowe i jeden realizujący bas cyfrowany) oraz solową (na jeden instrument solowy i basso continuo); z rzadka pojawiały się też sonaty na trzy solowe instrumenty oraz basso continuo. W połowie wieku wykształciły się dwie **formy sonatowe**: da chiesa, czyli kościelna, oraz da camera, dworska (mocno tożsama z suitą). Ta pierwsza została mocno rozwinięta przez Arcangelo Corelliego (1653-1713.), który stworzył czteroczęściową formę o następującym porządku tempa: wolne-szybkie-wolne-szybkie. W roli instrumentów solowych kompozytorzy obsadzali zazwyczaj skrzypce, organy oraz klawesyn.

Utwór muzyczny: Arcangelo Corelli, „Sonata op. 5 nr 1 D-dur, część I”. Kompozycja posiada szybkie tempo. Cechuje się żywiołowym charakterem.

Fuga

Do wykształcenia się fugi przyczyniły się istniejące już wcześniej formy imitacyjne, głównie renesansowy kanon i późniejszy ricercar. Sama fuga z techniki imitacji korzysta jedynie w tematach oraz odcinkach zawierających kanon; łączniki oraz epizody mogą być skonstruowane inaczej. Fuga jest formą różnorodną – może być wykonywana zarówno instrumentalnie, jak i wokalnie; dodatkowo istnieje i jako samodzielna forma, i jako fragment suity czy symfonii. Sam temat jest melodią rozpoczynającą fugę, która jest wprowadzana jednogłosowo. Istotna jest też odpowiedź, która jest powierzona głosowi imitującemu temat – najczęściej używana jest tu technika imitacyjna w kwarcie bądź kwincie. Kolejnym ważnym elementem są kontrapunkty, prowadzone jednocześnie z tematem, które pomagają w ustanowieniu jednolitości motywicznej tematu oraz określeniu tonacji i jej zmian. Najbardziej znane fugi były tworzone podczas baroku przez Jana Sebastiana Bacha (1685–1750). Forma najczęściej posiadała trzy (fuga e-moll z pierwszego tomu *Das Wohltemperierte Klavier* Bacha), cztery (fuga F-dur z pierwszego tomu *Das Wohltemperierte Klavier* Bacha) lub dwie części (fuga C-dur z pierwszego tomu *Das Wohltemperierte Klavier* Bacha).

Nagranie dostępne na portalu epodreczniki.pl

Jan Sebastian Bach, „Fuga g-moll BMV 578”, online-skills, CC BY 3.0

Jan Sebastian Bach, „Fuga g-moll BMV 578”, online-skills, CC BY 3.0

Utwór muzyczny. Jan Sebastian Bach, „Fuga g-moll BMV 578”. Kompozycja posiada umiarkowane tempo. Cechuje się spokojnym charakterem.

Najważniejsi twórcy baroku

1. Jan Sebastian Bach jest zaliczany do dwóch z najważniejszych kompozytorów epoki baroku i jednego z najbardziej znanych na świecie; jego dzieła zostały nawet umieszczone na płytach wysłanych z sondami Voyager w kosmos jako przykład ludzkiej sztuki. Urodził się w 1685 roku, zmarł w 1750, co dla części badaczy wyznacza datę końcową epoki baroku. Przez całe swoje życie skomponował ponad tysiąc utworów, które dopiero w XX wieku doczekały się kategoryzacji (numery jego dzieł są oznaczane jako BMV).

Portret Jana Sebastiana Bacha, online-skills, CC BY 3.0

1. Antonio Vivaldi przyszedł na świat w 1678 roku w Wenecji, gdzie mieszkał przez większą część życia. Był wyjątkowo uznanym skrzypkiem i kompozytorem, znanym przede wszystkim ze zbioru koncertów Cztery Pory Roku. Po śmierci został zapomniany, a jego sława powróciła dopiero w XX wieku; z tego względu nadal odnajdywane są jego utwory. Szacuje się, iż stworzył przynajmniej osiemset kompozycji. Zmarł w Wiedniu w 1741 roku.

Portret Antonio Vivaldiego, online-skills, CC BY 3.0

1. Georg Friedrich Haendel to drugi (po Janie Sebastianie Bachu) z najbardziej znanych kompozytorów epoki baroku; urodził się w 1685 roku, tym samym, co Bach oraz Scarlatti. Chociaż urodził się na terenie Niemiec, to najbardziej znany jest ze swojej działalności w Wielkiej Brytanii; jest nawet uznawany za narodowego kompozytora Anglii. Jest szeroko znany ze swoich oratoriów, z których najsłynniejsze to Mesjasz.

1. Arcangelo Corelli był barokowym wirtuozem skrzypiec, urodzonym we Włoszech w 1653 roku. Jego kompozycje wyróżniały się na tle współczesnych mu kompozytorów - tworzył wyłącznie muzykę instrumentalną, ze szczególnym wskazaniem na instrumenty smyczkowe. Jego prace pozwoliły na rozwój wirtuozostwa instrumentów smyczkowych oraz wiolinistyki.

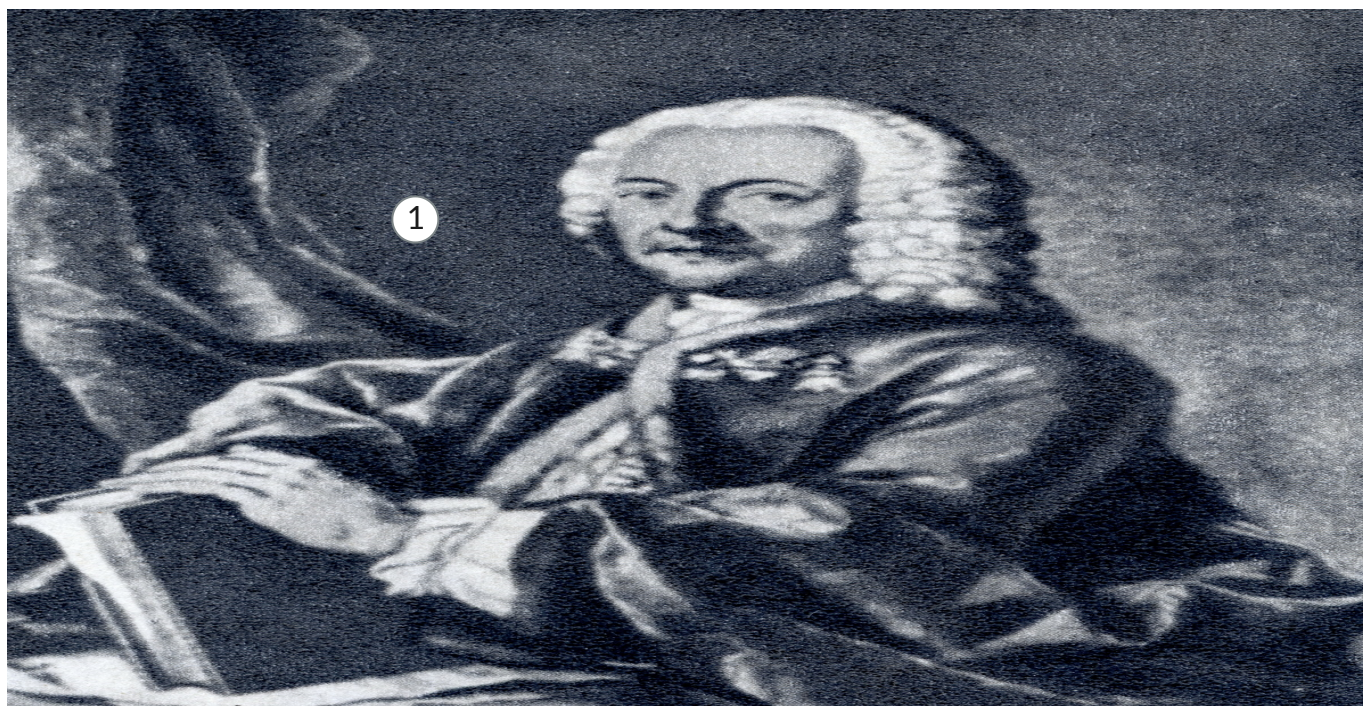
Portret Arcangelo Corelliego, online-skills, CC BY 3.0

1. Giuseppe Tartini był znanym skrzypkiem, kompozytorem oraz pedagogiem baroku. Urodził się w 1692 roku na terenie Włoch; założył szkołę, w której uczył zarówno zasad kompozycji, jak i techniki gry na skrzypcach. Jego teorie dotyczące smyczkowania

uksztaltowały nowoczesną technikę instrumentalną; ponadto był jednym z prekursorów techniki podwójnych chwytów.

Portret Giuseppe Tartiniego, Carlo Calcinotto, 1761, Francuska Biblioteka Narodowa, Francja, domena publiczna

1. Georg Philipp Telemann urodził się w 1681 roku na terenie dzisiejszych Niemiec; był multiinstrumentalistą, który sam uczył się gry na instrumentach, takich jak flet, organy czy skrzypce. Pozostawił po sobie ponad trzy tysiące utworów, uznanych za swoje postępowe pomysły; z uwagi na ilość kompozycji, jest dziś określany jako najbardziej płodny kompozytor świata.

Portret Georga Philippa Telemanna, online-skills, CC BY 3.0

Prezentacja 3D - Klawesyn

Klawesyn, online-skills, CC BY 3.0

Zadania

Ćwiczenie 1

Które z poniższych form są charakterystyczne dla renesansowej muzyki religijnej?

☐ Toccata

☐ Motet

☐ Msza

Ćwiczenie 2

Które z poniższych części ordinarium missae najczęściej wchodziły w skład mszy krótkiej (missa brevis)?

☐ Agnus Dei

☐ Gloria

☐ Kyrie

Ćwiczenie 3

Instrumenty, z których mógł korzystać tabulatur to:

☐ trąbka

☐ organy

☐ lutnia

Ćwiczenie 4

Z której z poniższych form wywodzi się sonata?

☐ Z canzony

☐ Z suity

☐ Z toccaty

Ćwiczenie 5

Ile tańców obejmuje podstawowa forma suity?

☐ Trzy

☐ Dwa

☐ Cztery

Ćwiczenie 6

Zaznacz zdanie prawdziwe.

☐ Opera powstała pod koniec XVI wieku

☐ Opera powstała na początku XVI wieku

☐ Opera powstała w połowie XVI wieku

Ćwiczenie 7

Która z poniższych form (jest to także technika) pozwoliła na wykształcenie się fugi?

☐ Canzona

☐ Oratorium

☐ Kanon

Słownik pojęć

A cappella

wykonanie utworu tylko przez głosy ludzkie, bez towarzyszenia instrumentów.

Basso continuo

tzw. bas cyfrowany, polegający na oznaczaniu interwałów (krzyżykami i bemolami oraz cyframi) względem basu, które musiały pojawić się w akompaniamencie.

Cantus firmus

głos stanowiący podstawę w wielogłosowym utworze.

Missa brevis

dosłownie msza krótka, najczęściej zawierająca części Kyrie i Gloria, rzadko Gloria oraz Credo.

Nota contra notam

z łaciny nuta przeciw nucie; technika polegająca na tworzeniu głosów kontrapunktujących cantus firmus tak, by miały takie same wartości rytmiczne.

Ordinarium missae

niezmienny układ części mszy, w części muzycznej są to: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus oraz Agnus Dei.

Tabulatura

forma notacji instrumentalnej stosowana podczas renesansu, która polegała na uproszczonym zapisie dźwięków za pomocą liter oraz cyfr.

Forma sonatowa

forma muzyczna, jedna z głównych w muzyce instrumentalnej XVIII–XIX w., obejmuje ekspozycję, przetworzenie i reprzyzę, czasem poprzedzone wstępem i zakończone coda; w ekspozycji występuje temat pierwszy (główny), łącznik modulujący, temat drugi (poboczny) w nowej tonacji oraz epilog; kontrastujące pod względem wyrazowym i tonalnym oba tematy (tzw. dualizm tematyczny) są w przetworzeniu przedmiotem przeróbki i snucia motywicznego, zwana pracą tematyczną; reprzyza nawiązuje budową do ekspozycji, ale jest utrzymana w całości w tonacji zasadniczej (tzn. w tonacji pierwszego tematu). Forma sonatowa występuje z reguły jako część pierwsza (tzw. allegro sonatowe) utworów o budowie sonaty, rzadziej jako finał (z wpływem ronda); bywa też podstawą utworów jednoczęściowych (uwertura, poemat symfoniczny, rzadziej liryka instrumentalna i wokalna, aria). sonata wykształciła się w XVIII w. (m.in. D. Scarlatti, szkoła mannheimska, klasycy wiedeńscy: J. Haydn, W.A. Mozart, L. van Beethoven); w XIX w. podjęto próbę rozwinięcia sonaty (F. Liszt); w XX w. wskutek odejścia od systemu dur-moll — sonata straciła na znaczeniu.

Ricercar

zw. też tiento, capriccio, canzona, fantasia, muz. XVI–XVII w. utwór na zespół instrumentalny lub instrument solo (lutnia, organy); uprawiano 2 rodzaje ricercaru: imitacyjny (w twórczości m.in.: A. Gabrielelego, G. Frescobaldiego, J.P. Sweelincka), wzorowany na motecie przeimitowanym, będący wstępną formą fugi, i swobodny (w muzyce lutniowej i organowej XVI w.), o charakterze improwizacyjnym, zbliżony do preludium, stanowiący początkową fazę rozwoju figuracyjnej toccaty.

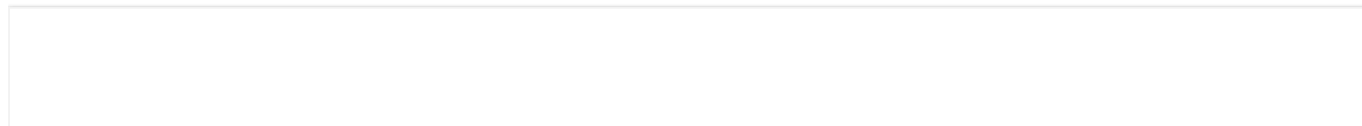
Vihuela

hiszp. instrument muz., chordingon szarpany, pośredni między gitarą a lutnią; w jednej z wersji ma 1 strunę pojedynczą i 5 podwójnych.

Źródło:

- Wojciech Marchwica, *Słownik muzyki*, Zielona Sowa, Kraków 2006

Galeria dzieł sztuki

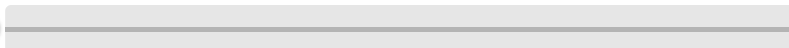

Pomnik kompozytora Giovanniego Pierluigiego da Palestriny, online-skills, CC BY 3.0

Biblioteka muzyczna

0:00

4:46

1. *Motet Viri Galilaei*, Giovanni Pierluigi da Palestrina
2. Chór *Alleluja* z oratorium *Mesjasz*, Georg Friedrich Haendel
3. *Sonata op. 5 nr 1 D-dur*, część I, Arcangelo Corelli
4. *Fuga g-moll BMV 578*, Jan Sebastian Bach